

VEDECKOVÝSKUMNÁ ČINNOSŤ MEDIÁLNEHO INFORMAČNÉHO CENTRA V ROKOCH 1993–1999

DANA BENKOVIČOVÁ

Mediálne informačné centrum, Bratislava

Jedným z hlavných poslaní Mediálneho informačného centra je vedeckovýskumná činnosť. V sledovanom období ju naplňali dve výskumné oddelenia. Prácu ovplyvňovali mnohé faktory, ako napríklad výška rozpočtových prostriedkov a ich zhodnocovanie v oblasti príjmov. Aj časté organizačné zmeny (najmä v posledných rokoch) mali vplyv na koncepciu činnosti obidvoch výskumných pracovísk. Prelomovým sa stal rok 1997, keď sa Novinársky študijný ústav pretransformoval na Národné centrum mediálnej komunikácie. Aj rok 2000 priniesol zmeny, a to nielen v názve organizácie – Mediálne informačné centrum –, ale aj v rozšírení činnosti o prípravu všeobecne záväzných právnych noriem v mediálnej oblasti a spracovanie údajov pre potreby mediálnej štatistiky.

V roku, keď si pripomíname 45. výročie vzniku organizácie, sme sa rozhodli oboznámiť vás so základnými smermi našej práce za roky 1993–1999. Na našej internetovej stránke (www.micsk.sk) uverejníme prehľad realizovaných výskumných úloh s krátkou anotáciou. Komplexné výskumné úlohy si môžu záujemcovia (študenti, vedeckí pracovníci a široká odborná i laická verejnosť) pozrieť v archíve Mediálneho informačného centra.

V roku **1993** sa kládol veľký dôraz na prehlbovanie kontaktov a spoluprácu s ústrednými orgánmi štátnej správy a relevantnými inštitúciami. Viaceré expertízne štúdie a materiály pre potreby decíznej sféry sa stali podkladom pri tvorbe legislatívnych noriem, koncipovaní zámerov a opatrení v štátnej informačnej politike. V tomto roku sa položil základ riešenia nových aktuálnych problémov rozvoja žurnalistiky a masovej komunikácie a začala sa budovať databanka nových médií a príslušnej legislatívy.

Metodologickou inováciou bolo najmä prepojenie doterajších, tradične používaných výskumných postupov (rôzne podoby obsahovej analýzy komunikátov) so sociologickými metódami exploratívneho typu. Základom informačnej bázy na riešenie kľúčových úloh plánu bol reprezentatívny sociologický výskum Masmédiá 1993. Koncom roka sa tiež začala výstavba anketárskej siete, schopnej realizovať sociologické výskumy vo všetkých fázach. Doteraz sa terénne fázy reprezentatívnych výskumov zabezpečovali objednávkou v iných inštitúciách. Výrazným pozitívnym výsledkom bolo potvrdenie správnosti a opodstatnenosti problémovej orientácie jednotlivých výskumných úloh a v súvislosti s tým otvorenie nových perspektív vo výskume.

Rok 1993: 14 výskumných úloh a 1 komerčná objednávka. Výsledky výskumu boli publikované formou štúdií, článkov, rozhovorov a besied vo vedeckých a odborných časopisoch, v periodickej tlači a v iných médiách na Slovensku aj v zahraničí.

V roku **1994** sa položil solídny základ riešenia aktuálnych problémov rozvoja periodickej tlače, rozhlasového a televízneho vysielania na Slovensku. Pokračovalo sa v rozvoji pracovných kontaktov a spolupráce s ústrednými orgánmi štátnej správy, Radou SR pre rozhlasové a televízne vysielanie a ďalšími mediálnymi inštitúciami doma i v zahraničí.

Uskutočnili sa zber, analýza a technické spracovanie informačných súborov o rozvoji audiovizuálneho sektora na Slovensku. Bolo to v rámci projektu Európskeho audiovizuálneho observatória *Priemysel audiovizuálnych médií v krajinách strednej a východnej Európy 1985–1993*. Spracovali sa aj tri expertízne štúdie na základe požiadaviek Riadiaceho výboru pre médiá Rady Európy, ako aj stanovisko k návrhu deklarácie o médiách 4. európskej ministerskej konferencie o mediálnej politike.

Metodologické prínosy sa premietli do:

- rozpracovania nových metodík obsahovej analýzy komunikátov,
- vyriešenia niektorých metodických problémov spracovania dát na PC,
- rozvinutia vlastného metodologického výskumu.

Vypracovaná nová stratégia uplatňovania a využívania výsledkov v praxi sa prejavila v pedagogických aktivitách a účasti na seminároch i konferenciách.

Rok 1994: 17 výskumných úloh a 6 komerčných objednávok. Výskumní pracovníci sa aktívne zúčastnili na mnohých domácich vedeckých, odborných a vzdelávacích akciách, ako aj na významných medzinárodných podujatiach.

Koncepcia vedeckovýskumnej činnosti sa v roku 1995 zamerala na kontinuálny výskum stavu mediálneho prostredia SR z hľadiska jeho vývojových tendencií, štrukturálnych zmien po nástupe nových médií (káblová a satelitná televízia, videoprogramy, PC, CD ROM) s dôrazom na regionálne a lokálne médiá, ako aj na legislatívno-právne aspekty komunikačnej politiky. Špecifickou úlohou bola analýza štátnej propagácie v krajinách Európskej únie. Pripomenuli sme si 40. výročie založenia ústavu.

Predmetom výskumu bola dynamika inštitucionálnych, štrukturálnych, typologických a územných zmien systému prostriedkov masovej komunikácie na Slovensku. Hlavným výstupom bola expertízna štúdia *Prostriedky masovej komunikácie a mediálna politika na Slovensku*, vyhotovená na základe objednávky Európskeho ústavu pre výskum médií.

Práca v oddelení pre výskum procesu masovej komunikácie sa sústredila na zhodnotenie a komerčné zužitkovanie niektorých výsledkov sociologického výskumu Masmédiá 2/1994 a na spracovanie výsledkov výskumnej činnosti podľa požiadaviek objednávateľov. Bola to tiež príprava a štatistické zhodnotenie sociologického výskumu Masmédiá 1/1995, zameraného na masovú komunikáciu a verejnú mienku v národnostne zmiešaných okresoch južného Slovenska.

Rok 1995: 14 výskumných úloh a 5 komerčných objednávok.

Výskum v roku 1996 sa orientoval na prezentáciu umeleckej kultúry v médiách a analýzu periodickej tlače národnostných menšín. Pokračovalo sa aj v analýze zmien systému prostriedkov verejnej informácie tak na celoslovenskej, ako aj regionálnej a lokálnej úrovni. Špecifickým výskumným problémom sa stali psychologické a pedagogické aspekty vplyvu médií na deti. Dôsledne sa skúmal vplyv programov s násilnými a brutálnymi obsahmi na deti a skúmal sa i záujem detí o sledovanie televízie a videofilmov či používanie videohier.

Realizácii výskumov predchádzala náročná príprava, rekonštrukcia a rozširovanie anketárskej siete i adekvátne práce na príprave výberových súborov. Špecifickou úlohou bolo riešenie projektu výstavby výskumno-monitorovacieho pracoviska, ktoré sa malo stať súčasťou Národného centra mediálnej komunikácie.

V rámci dlhodobého reflektovania vzťahu médiá a politika sa uskutočnili štyri sociologické výskumy. Tematický register prvého výskumu tvorila reflexia slobody

prejavu a jej zákonných obmedzení, ako aj postojov verejnosti k nezávislosti médií. Druhý výskum sa zamerlal na hodnotenie jednotlivých dimenzií činnosti slovenskej vlády a mapovanie rôznych aspektov politickej situácie na Slovensku, tretí posudzoval kredibilitu ústavných činiteľov a inštitúcií, ako aj ďalšie javy politického života spoločnosti. Posledný výskum zhodnotil kredibilitu predstaviteľov parlamentných strán, vzťah verejnosti k činnosti médií a pôsobenie novinárov.

Rok 1996: 12 výskumných úloh a 4 komerčné objednávky, zhrnuté do projektu *Médiá a politika*. Najdôležitejšími výstupmi boli zborník štúdií *Médiá a verejnosť* a publikácie *Médiá – verejnosť – politika* a *Médiá na Slovensku*, určená pre zahraničie. Poskytuje prehľad o systéme médií na Slovensku (v slovenskom a v anglickom jazyku).

Transformácia Novinárskeho študijného ústavu na Národné centrum mediálnej komunikácie, ktorá sa uskutočnila v roku **1997**, znamenala i novú orientáciu v oblasti vedeckovýskumnej činnosti. Bola vypracovaná dlhodobá výskumná koncepcia, ktorá sa sústredila na analýzu štruktúry regionálnych a lokálnych médií a zmeny mediálneho prostredia v dôsledku nového územnosprávneho členenia Slovenska. Pokračovalo sa v analýze najnovších údajov o kvalitatívnych, štrukturálnych a typologických zmenách systému periodickej tlače v kontexte vývojových trendov mediálneho prostredia na Slovensku. Výskumná koncepcia nezabudla ani na národnostnú problematiku. Špecifickou úlohou sa stal projekt o aktuálnych problémoch ďalšej profesionalizácie novinárskej praxe.

Inštitút výskumu verejnej mienky, ktorý vznikol na báze pôvodného oddelenia pre výskum procesu masovej komunikácie, riešil tri typy úloh:

- vlastné vedeckovýskumné úlohy,
- úlohy (zabezpečenie terénnych fáz výskumu) pre Novinársky študijný ústav,
- úlohy metodicko-organizačného charakteru.

Rok 1997: 16 výskumov, 6 komerčných objednávok a 2 metodicko-organizačné úlohy. Aby sa vôbec mohli uskutočniť výskumné úlohy na naddimenzovaných výberových súboroch a v záujme perspektívnej súbežnej, resp. následnej realizácie dvoch úloh štandardného typu, vybudovala sa paralelná anketárska sieť. Na zainteresovanie anketárov do vedeckovýskumnej práce sa uskutočnili vzdelávacie (metodické) semináre.

Výskumné projekty v roku **1998** boli realizované v súlade s novou koncepciou vedeckovýskumnej činnosti, ktorá prihliadala na:

- zásadnú zmenu podmienok na činnosť médií po roku 1998,
- vznik Slovenskej republiky v roku 1993 a tým aj vznik nového mediálneho systému,
- integračné procesy v Európe a úsilie Slovenska o začlenenie sa do európskych štruktúr,
- otvorenosť mediálneho systému voči zahraničnému kapitálu, vysielaniu a kultúre,
- globalizáciu ekonomiky, kultúry i komunikácie a s tým súvisiacu národnú a kultúrnu identitu,
- multikultúrny charakter slovenskej spoločnosti (existencia národnostných menšín a médiá pre tieto menšiny),
- nové územnosprávne usporiadanie Slovenska (štruktúra regionálnych a lokálnych médií).

Riešenie základných projektov postupovalo v súlade s plánom, aj keď ho narušalo množstvo mimoriadnych úloh. V priebehu roka sa výskum sústredil na teoretickú analýzu mediálneho systému, zhromažďovanie informácií, štatistických údajov a iných podkladov o podmienkach rozvoja mediálneho systému na Slovensku. Následne sa výskum orientoval na sekundárnu analýzu poznatkov o komunikačnom správaní pub-

lika médií a syntézu získaných poznatkov, čoho výsledkom bol ucelený pohľad na vývoj slovenského mediálneho systému vrátane analýzy súčasného stavu regionálnych a lokálnych médií.

Prezentované výsledky riešenia projektov vedeckovýskumnej činnosti tvorili iba jednu dimenziu pracovnej náplne odborných pracovníkov. Špecifickou úlohou bol i volebný prieskum ako neplánovaná činnosť, ktorú pracovníci zvládli na vysokej profesionálnej úrovni. Zabezpečovali prípravu a realizáciu terénnych výskumov na štatistické spracovanie dát. Bola to ďalej účasť na seminároch a školeniach, pedagogická a publikačná činnosť, ako aj zdokonaľovanie sa v technickej a jazykovej príprave.

Rok 1998: 10 výskumných úloh a 2 komerčné objednávky.

Aj rok **1999** sa niesol v znamení organizačných zmien na pracovisku. Ich zmyslom bolo, aby novovzniknuté sekcie spolupracovali na riešení úloh a záverov NCMK a taktiež účinnejšie reagovali na požiadavky a potreby mediálnej praxe.

Ťažiskom výskumných úloh Sekcie mediálneho výskumu (SMV) boli otázky harmonizácie s mediálnou politikou Európskej únie a s výskumnými programami, ktoré sa v súvislosti s touto politikou riešia. Okrem výskumov uvedených v prehľade SMV vydala aj dva zošity Heslára mediálnej komunikácie. Zošit 1 – Mediálne systémy v Európe – slúži ako náhradný učebný text nielen pre študentov žurnalistiky, ale aj pre absolventov ďalšieho vzdelávania novinárov a ostatných mediálnych pracovníkov. Zošit 2 – Mediálna výchova na Slovensku a v zahraničí – prináša pohľad na mediálnu výchovu vo vybraných krajinách a činnosť inštitúcií, ktoré organizujú mediálnovýchovné aktivity na celosvetovej úrovni.

Sekcia výskumu verejnej mienky sa zamerala na kontinuálny výskum publika médií, výskumy verejnej mienky o aktuálnych spoločensko-politických otázkach, a medzi základné smery jej činnosti patrí aj realizácia sociologických výskumov pre potreby MK SR. Pracovisko disponuje databázami o rozsahu a štruktúre publika médií na Slovensku. Výskumníci analyzovali vývojové tendencie týchto fenoménov a následne rozličnými spôsobmi ich sprostredkovali odbornej i širšej verejnosti, médiám i decíznej sfére. Popri uvedených ťažiskových úlohách sa pracovisko sústredilo na aktuálne úlohy metodologického a metodického charakteru.

Výsledky vedeckovýskumnej činnosti oboch sekcií tvorili odborné podklady k problémovým okruhom, ktoré riešila na svojich zasadnutiach Rada vlády SR pre masmédiá. Centrum totiž vykonávalo a vykonáva funkciu sekretariátu tejto rady.

Zmena vnútornej reštrukturalizácie bola pre pracovisko prospešná. Umožnila presnejšiu špecifikáciu poslania vtedy ešte NCMK a prispela k definovaniu jeho nových úloh a zámerov. Realizácia základných výskumných úloh, poskytovanie expertíznych a informačných služieb odbornej mediálnej verejnosti, pokračovanie v intenzívnej odbornej spolupráci s orgánmi Rady Európy umožnilo zviditeľňovanie NCMK ako profesionálnej štátnej inštitúcie v oblasti mediálnej komunikácie na Slovensku i v medzinárodnom kontexte.

Rok 1999: 8 výskumných úloh a 2 komerčné objednávky.